Uznesenie Parlamentného zhromaždenia Euronest o riešení problému neformálnej a nedeklarovanej práce a posilnení sociálneho zabezpečenia zamestnancov v Európskej únii a krajinách Východného partnerstva

(2018/C 343/04)

PARLAMENTNÉ ZHROMAŽDENIE EURONEST,

— so zreteľom na dohody o pridružení medzi Európskou úniou a Moldavskom, Gruzínskom a Ukrajinou, na komplexnú a posilnenú dohodu o partnerstve s Arménskom, a najmä na kapitoly týchto dohôd týkajúce sa obchodu a trvalo udržateľného rozvoja a zamestnanosti, sociálnej politiky a rovnakých príležitostí,

— so zreteľom na Zmluvu o Európskej únii (Zmluva o EÚ), a najmä na jej preambulu a články 3 a 6,

— so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), a najmä na jej články 6, 9, 145, 151, 152, 153, 154, 156, 159 a 168,

— so zreteľom na Chartu základných práv Európskej únie,

— so zreteľom na Európsky dohovor o ľudských právach,

— so zreteľom na Európsku sociálnu chartu z 3. mája 1996, a najmä na jej časť I a časť II článok 3,

— so zreteľom na Európsky zákonník sociálneho zabezpečenia z roku 1964 a revidovaný zákonník z roku 1990,

— so zreteľom na nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia ([1]) a na Európsky dohovor o sociálnom zabezpečení (ETS č. 078),

— so zreteľom na vyhlásenie Európskeho piliera sociálnych práv v novembri 2017 a na uznesenie Európskeho parlamentu z 19. januára 2017 o Európskom pilieri sociálnych práv ([2]),

— so zreteľom na dohovory a odporúčania Medzinárodnej organizácie práce (MOP) č. 81, 102, 129, 155, 187, 197, 202 a 204, ako aj na jej program dôstojnej práce,

— so zreteľom na spoločné vyhlásenie samitu Východného partnerstva z 24. novembra 2017 v Bruseli a na 20 výstupov do roku 2020 a revidovanú štruktúru prijatú a pripojenú k tomuto dokumentu,

A. keďže v súlade s článkom 3 Zmluvy o EÚ sa Európska Únia usiluje pracovať na trvalo udržateľnom rozvoji Európy s cieľom dosiahnuť plnú zamestnanosť a sociálny pokrok, ako aj vysokú úroveň ochrany životného prostredia a zlepšenie jeho kvality; keďže EÚ vyhlásila Európsky pilier sociálnych práv v reakcii na rastúce výzvy v oblasti sociálneho zabezpečenia a sociálnej ochrany občanov EÚ; keďže existuje sociálne *acquis* EÚ založené na rôznych vnútroštátnych, európskych a medzinárodných právnych nástrojoch, najmä dohovoroch MOP a Rady Európy, ktoré sa spravidla vzťahujú na práva spojené predovšetkým s pracovnými zmluvami, pracovnými podmienkami alebo prístupom k sociálnemu zabezpečeniu;

B. keďže Charta základných práv Európskej únie stanovuje práva, ktoré majú osobitný význam pre pracovníkov pohybujúcich sa v rámci EÚ alebo prichádzajúcich do EÚ, najmä právo na ľudskú dôstojnosť (článok 1), zákaz otroctva a nútených prác (článok 5), slobodnú voľbu povolania a právo na prácu (článok 15), nediskrimináciu (článok 21), právo na informácie a konzultácie (článok 27), právo na kolektívne vyjednávanie a kolektívne akcie (článok 28), právo na prístup k službám zamestnanosti (článok 29), ochranu v prípade bezdôvodného prepustenia (článok 30), spravodlivé a primerané pracovné podmienky (článok 31), zákaz detskej práce a ochranu mladistvých pri práci (článok 32), sociálne zabezpečenie a sociálnu pomoc (článok 34), právo na zdravotnú starostlivosť (článok 35) a právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces (článok 47);

C. keďže neexistuje záväzný mechanizmus cezhraničnej spolupráce medzi príslušnými orgánmi v členských štátoch EÚ zameraný na riešenie otázok súvisiacich s nedeklarovanou prácou; keďže európska platforma na riešenie problému nedeklarovanej práce (platforma UDW) bola zriadená v máji 2016 s cieľom výmeny najlepších postupov a informácií o tejto otázke a podpory spolupráce medzi členskými štátmi;

([1]) Ú. v. EÚ L 166, 30.4.2004, s. 1.
([2]) Prijaté texty, P8_TA(2017)0010.

D. keďže Komisia navrhla novú smernicu o transparentných a predvídateľných pracovných podmienkach;

E. keďže Komisia predložila návrh odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby;

F. keďže Komisia oznámila zriadenie Európskeho orgánu práce, aby sa zabezpečilo presadzovanie pravidiel EÚ v oblasti pracovnej mobility; keďže takisto oznámila plány na zavedenie európskeho čísla sociálneho zabezpečenia;

G. keďže európska susedská politika, najmä prehĺbené a komplexné zóny voľného obchodu (DCFTA) s Gruzínskom, Moldavskou republikou a Ukrajinou a bezvízové cestovanie, má ďalekosiahle dôsledky pre trh práce a sociálne podmienky zamestnancov v členských štátoch EÚ, ako aj v krajinách Východného partnerstva; keďže cezhraničná činnosť si vyžaduje spoluprácu medzi vnútroštátnymi orgánmi na monitorovanie práce a presadzovanie pracovného práva, aby sa zabezpečilo vykonávanie existujúcich právnych predpisov;

H. keďže nezamestnanosť, korupcia a zlá správa vecí verejných a násilné konflikty v susedstve EÚ nútia ľudí opustiť svoje domovy a hľadať si prácu kdekoľvek môžu vrátane zahraničia; keďže utečenci a prisťahovalci sa častejšie stávajú nedeklarovanými pracovníkmi bez sociálnej ochrany a sú často zamestnaní na nekvalifikovanú prácu; keďže utečenci a migranti, najmä ženy, predstavujú najzraniteľnejšie skupiny na trhu práce a v spoločnosti ako celku;

I. keďže sociálne dôsledky globálnej finančnej a hospodárskej krízy a transformačné procesy v členských štátoch EÚ a krajinách Východného partnerstva sú ďalekosiahle, od dlhodobej nezamestnanosti a nezamestnanosti mládeže až po rastúcu nerovnosť a chudobu; keďže tento vývoj, ktorý je často vedľajším produktom úsporných opatrení, viedol k mnohým zmenám v systémoch sociálneho zabezpečenia v členských štátoch EÚ a v susedných krajinách, ktoré viedli k zníženiu noriem, a to aj v oblasti zdravotnej starostlivosti a dôchodkov; keďže reformy zákonníka práce viedli k deregulácii a liberalizácii, ale neznížili mieru neformálnej ekonomiky;

J. keďže nedeklarovaná práca má často cezhraničný rozmer; keďže charakter nedeklarovanej práce sa môže v jednotlivých krajinách líšiť v závislosti od hospodárskej, administratívnej a sociálnej situácie. keďže vnútroštátne právne predpisy o nedeklarovanej práci a definície používané na vnútroštátnej úrovni sa v jednotlivých krajinách líšia; keďže opatrenia na riešenie problému nedeklarovanej práce by sa preto mali prispôsobiť tak, aby zohľadňovali uvedené rozdiely;

K. keďže možnosť nájsť nedeklarovanú prácu je kľúčovým stimulačným faktorom podporujúcim nelegálne prisťahovalectvo; keďže obyvateľom s nelegálnym alebo neregulovaným statusom, ktorí majú tendenciu byť mimo systému sociálneho zabezpečenia, sa často ponúka nedeklarovaná práca za podmienok, ktoré sú sociálne neprijateľné a v rozpore s predpismi v oblasti BOZP alebo vnútroštátnymi kolektívnymi zmluvami;

L. keďže trhy práce a spoločnosti sa vyvíjajú tak v členských štátoch EÚ, ako aj v krajinách Východného partnerstva, pričom z digitálnej revolúcie, zmeny pracovných modelov a demografického vývoja vyplývajú podstatné výzvy a zároveň vytvárajú nové výzvy a príležitosti pre trh práce;

M. keďže napriek tomu, že závažné formy pracovného vykorisťovania sú trestnými činmi podľa právnych predpisov EÚ a členských štátov EÚ, existujú prípady, v ktorých je tolerované vykorisťovanie v odvetví prác v domácnosti, napríklad v činnostiach týkajúcich sa upratovania a starostlivosti o deti alebo staršie osoby;

Všeobecné poznámky

1. zdôrazňuje, že boj proti nedeklarovanej práci a opatrenia na zaručenie sociálneho zabezpečenia predstavujú vážnu spoločnú výzvu pre členské štáty EÚ a krajiny Východného partnerstva, a preto by sa mali stať predmetom spoločného úsilia a spolupráce;

2. uznáva, že nedeklarovaná práca je komplexnou a náročnou výzvou, najmä v krajinách, ktoré čelia zložitým sociálno-ekonomickými podmienkam, ktoré sú poznačené vysokou nezamestnanosťou, rozsiahlou chudobou a sociálnym vylúčením, slabým podnikateľským prostredím a nedostatkom fiškálneho priestoru; zdôrazňuje však, že nedeklarovaná práca má vážne dôsledky pre spoločnosti všeobecne vrátane ušlého príjmu pre vnútroštátne daňové orgány, oslabenia financovania a distribúcie sociálnych dávok, neistých pracovných podmienok a systémových rizík súvisiacich s porušovaním základných pracovných práv, nedostatku kolektívneho zastúpenia a nekalej súťaže medzi podnikmi; zdôrazňuje preto, že sú potrebné ucelené a integrované vnútroštátne stratégie a medzinárodná spolupráca s cieľom uľahčiť prechod od neformálnej ekonomiky k formálnej;

3. vyjadruje preto poľutovanie nad tým, že politika Východného partnerstva sa doposiaľ nezaoberala zložitou sieťou otázok súvisiacich s nedeklarovanou prácou, prechodom z neformálnej ekonomiky na formálnu a z neformálnej práce na formálnu a so sociálnym zabezpečením pracovníkov;

4. poukazuje na skutočnosť, že verejná správa a súdny systém, ktorým môžu občania dôverovať odrádzajú od nedeklarovanej práce; zdôrazňuje preto, že právny štát, dobrá správa vecí verejných a odstránenie korupcie sú rozhodujúce pre prechod z neformálnej ekonomiky na formálnu;

5. vyjadruje znepokojenie nad úrovňou nezamestnanosti mladých ľudí a počtom mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy (NEET) v EÚ a krajinách Východného partnerstva, a nad mierou účasti mládeže na tieňovej ekonomike; zdôrazňuje, že práve mladí ľudia do budúcnosti prenášajú kultúrne, hospodárske a sociálne dedičstvo krajiny, a že preto by sa teraz malo uprednostniť vytváranie pracovných miest pre mladých ľudí a opatrenia podporujúce tých, ktorí pracujú nedeklarovane, aby sa presunuli do oficiálnej ekonomiky; poukazuje na to, že ďalší viacročný finančný rámec EÚ (VFR) a nástupca nástroja európskeho susedstva (ENI) by mali poskytovať väčšiu podporu zamestnanosti mladých ľudí v oficiálnej ekonomike využívaním osvedčených postupov vypracovaných v rámci iniciatívy na podporu zamestnanosti mladých ľudí;

6. podporuje vytvorenie systému, prostredníctvom ktorého sa v EÚ budú uznávať kvalifikácie získané v krajinách Východného partnerstva;

7. opätovne zdôrazňuje význam politík nulovej tolerancie pri verejnom obstarávaní a pri poskytovaní úverov medzinárodnými finančnými inštitúciami (Svetovou bankou, Medzinárodnou finančnou korporáciou, Európskou bankou pre obnovu a rozvoj a Európskou investičnou bankou) v oblasti nedeklarovanej práce vrátane subdodávateľstva a dodávateľských reťazcov;

Krátkodobé opatrenia

8. vyzýva členské štáty EÚ a krajiny Východného partnerstva, aby zvýšili povedomie verejnosti o naliehavej potrebe konať a zintenzívnili svoje úsilie v riešení problému nedeklarovanej práce, a to aj prostredníctvom kampaní na zvyšovanie povedomia verejnosti v spolupráci so sociálnymi partnermi; vyzýva Komisiu, aby podporila členské štáty EÚ a krajiny Východného partnerstva pri zabezpečovaní účinného poskytovania informácií o dôsledkoch nedeklarovanej práce na pracovníkov, podniky a spoločnosť a o pracovných právach vyplývajúcich z medzinárodných pracovných noriem zakotvených v dohovoroch MOP vrátane postupov podávania sťažností a odvolania; zdôrazňuje potrebu zvýšiť povedomie širokej verejnosti o tom, že ľudia, ktorí pracujú nedeklarovane môžu byť vážne vykorisťovaní a podporovať prostredie nulovej tolerancie voči vykorisťovaniu takýchto pracovníkov vrátane ich vykorisťovania v súkromných domácnostiach;

9. nabáda krajiny EÚ a krajiny Východného partnerstva, ktoré tak ešte neurobili, aby ratifikovali a v praxi podporili príslušné dohovory a odporúčania MOP vrátane č. 94 (pracovné doložky (verejné zmluvy)), 102 (sociálne zabezpečenie (minimálne normy)), 144 (trojstranné konzultácie), 155 (bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci) a protokol z roku 2002, 167 (bezpečnosť a zdravie v stavebníctve), 177 (práca doma), 184 (bezpečnosť a zdravie v poľnohospodárstve), 187 (podporný rámec pre bezpečnosť a zdravie pri práci), 189 (domáci pracovníci), 202 (minimálne miery sociálnej ochrany), 204 (prechod z neformálnej ekonomiky na formálnu) a 205 (zamestnanie a dôstojná práca pre mier a zvyšovanie odolnosti);

10. zastáva názor, že by sa mal klásť oveľa väčší dôraz na vykonávanie ustanovení týkajúcich sa kapitol o „obchode a trvalo udržateľnom rozvoji“ a „zamestnanosti, sociálnej politike a rovnakých príležitostiach“ dvojstranných dohôd medzi EÚ a Východným partnerstvom; vyzýva Komisiu, aby poskytla rozsiahle informácie o vykonávaní príslušných ustanovení v dohodách o pridružení/prehĺbených a komplexných zónach voľného obchodu s Moldavskom, Gruzínskom a Ukrajinou v súvislosti s výročnými správami o vykonávaní, ako aj o pokroku pri vykonávaní príslušných ustanovení komplexnej a posilnenej dohody o partnerstve EÚ s Arménskom po jej ratifikácii;

11. požaduje zavedenie mechanizmu inštitucionálnej spolupráce v rámci multilaterálnej štruktúry Východného partnerstva na riešenie problému nedeklarovanej práce; odporúča vytvorenie multilaterálnej (pod)platformy v rámci Generálneho riaditeľstva pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a začlenenie, ktorá by mohla poskytnúť orgánom Východného partnerstva vrátane platformy 2 príspevok k sociálnym a pracovným aspektom obchodnej a hospodárskej spolupráce;

12. zastáva názor, že na príklade platformy UDW by sa mohol zaviesť mechanizmus založený na výmene najlepších postupov a zlepšení zhromažďovania údajov; poukazuje na to, že takýto mechanizmus by mal poskytnúť rámec na posúdenie faktorov, charakteristík, príčin a okolností súvisiacich s neoficiálnou a nedeklarovanou prácou a zlými pracovnými podmienkami vo vnútroštátnom a cezhraničnom kontexte a na vymieňanie osvedčených postupov v oblasti zlepšenia sociálnej bezpečnosti pracovníkov a podpory dôstojnej práce a sociálnej ochrany pre všetkých;

13. vyzýva členské štáty a krajiny Východného partnerstva, aby uzavreli dvojstranné dohody o výmene údajov a administratívnej spolupráci v oblasti cezhraničnej nedeklarovanej práce; zdôrazňuje potrebu vytvoriť praktické nástroje na boj proti organizovaným formám a sieťam cezhraničnej nedeklarovanej práce;

14. víta prijatie Európskeho piliera sociálnych práv; vyzýva členské štáty EÚ a krajiny Východného partnerstva, aby na svojom ďalšom zasadnutí na vysokej úrovni rokovali o tom, ako prispôsobiť politiku Východného partnerstva vzhľadom na Európsky pilier sociálnych práv a vytvoriť spoločný rámec na analýzu stavu vykonávania základných sociálnych práv, s využitím 20 zásad Európskeho piliera sociálnych práv a tabuľky sociálnych ukazovateľov ako referenčných dokumentov, a vzhľadom na dlhodobý cieľ dodržiavania 20 zásad zo strany krajín Východného partnerstva;

15. zastáva názor, že zavedená platforma UDW môže prispieť k zvýšenej spolupráci, ktorá spája odborníkov z krajín EÚ aj Východného partnerstva; vyzýva EÚ, aby uvažovala nad mechanizmom, ktorý by umožnil tretím krajinám zúčastňovať sa na aktivitách platformy UDW a mať z nich prospech;

16. požaduje otvorenie programov podpory zamestnanosti a dôstojnej práce krajinám Východného partnerstva;

17. zdôrazňuje, že inšpekcie práce zohrávajú významnú úlohu pri ochrane práv zamestnancov, zaisťovaní bezpečnosti a ochrany zdravia na pracovisku, boji proti nebezpečnému pracovnému prostrediu, predchádzaní porušovania predpisov na ochranu zamestnanosti a podporovaní spravodlivého a sociálne zodpovedného hospodárskeho rastu tým, že prispievajú k skutočnému zaplateniu miezd a odvodov sociálneho zabezpečenia, čo zvyšuje daňové príjmy a príjmy sociálnych poisťovní a zabezpečuje, aby sa na zamestnancov vzťahovalo nemocenské, úrazové a dôchodkové poistenie; vyjadruje poľutovanie nad skutočnosťou, že inšpektoráty práce boli oslabené alebo dokonca zrušené v dôsledku úsporných opatrení a prechodných procesov; vyzýva najmä krajiny Východného partnerstva, aby zvrátili tento vývoj a poskytli vnútroštátnym inšpektorátom práce primerané finančné prostriedky, personálne obsadenie a odbornú prípravu; vyzýva Komisiu, aby podporovala cezhraničnú odbornú prípravu a iné formy spolupráce medzi vnútroštátnymi inšpektorátmi práce;

18. poukazuje na dôležitú úlohu, ktorú v boji proti nedeklarovanej práci zohrávajú sociálni partneri v mnohých členských štátoch EÚ; zdôrazňuje potrebu zintenzívniť sociálny dialóg a konzultácie so sociálnymi partnermi v krajinách Východného partnerstva s cieľom zapojiť ich do zlepšovania pracovných podmienok, pracovných noriem a sociálnej ochrany;

19. odporúča vnútroštátnym orgánom v členských štátoch EÚ, aby podporovali domáce aliancie proti nedeklarovanej práci v oblastiach, ktoré sú ňou najviac postihované, ako napríklad stavebníctvo, doprava, cestovný ruch a poľnohospodárstvo;

20. zdôrazňuje dôležitú úlohu odborových zväzov v boji proti nedeklarovanej práci a pri ochrane nedeklarovaných pracovníkov, keďže odborové zväzy sú zvyčajne prvými orgánmi, ktoré majú byť informované o problematických, podvodných, zneužívajúcich alebo nezákonných situáciách; so znepokojením berie na vedomie ťažkosti, ktorým čelia odborové zväzy v krajinách Východného partnerstva, od obmedzení slobody združovania a zhromažďovania až po prekážky pri uskutočňovaní sociálneho dialógu; vyzýva členské štáty EÚ a krajiny Východného partnerstva, aby zabezpečili podmienky potrebné na to, aby odborové zväzy mohli konať a vyzýva Európsku komisiu, aby ich naďalej podporovala;

21. nabáda členov podnikateľskej komunity v EÚ a krajinách Východného partnerstva, aby prevzali svoju sociálnu zodpovednosť podnikov v boji proti nedeklarovanej práci vrátane dodávateľských reťazcov; pripomína im, že nedeklarovaná práca vytvára nekalú súťaž na trhu;

22. víta vytvorenie pracovnej skupiny 5 pre sociálne a pracovné politiky a sociálny dialóg v rámci fóra občianskej spoločnosti Východného partnerstva; navrhuje, aby táto pracovná skupina prispievala k prebiehajúcej diskusii o boji proti nedeklarovanej práci prostredníctvom vlastných príspevkov k otázke úlohy občianskej spoločnosti;

23. vyzýva EÚ, aby venovala časť pomoci poskytnutej krajinám Východného partnerstva, ktorá bude rozmiestnená v rámci finančných nástrojov VFR po roku 2020, tomuto komplexnému súboru otázok, vrátane podpory inštitucionálneho rozvoja systémov inšpekcie práce, a posilneniu sociálneho dialógu a kapacít sociálnych partnerov, a to aj na odvetvovej úrovni, ako aj občianskeho dialógu a práce organizácií občianskej spoločnosti vo všeobecnosti;

Dlhodobé opatrenia

24. zdôrazňuje, že prechod od neformálnej ekonomiky k formálnej by mal byť súčasťou širšej dlhodobej stratégie na zvýšenie štruktúrovanej tvorby pracovných miest, zlepšenie kvality pracovných miest a prístupu k podpore zamestnanosti, boj proti segmentácii pracovnej sily, boj proti korupcii, zabezpečenie fiškálnych a sociálnych príspevkov, rozvíjanie alebo rozširovanie komplexného sociálneho poistenia a zabezpečenie univerzálnych minimálnych mier sociálnej ochrany v súlade s odporúčaním MOP č. 202;

25. zdôrazňuje, že skúsenosti ukazujú, že splnomocnenie orgánov na presadzovanie súladu s existujúcimi právnymi predpismi, ako aj poskytovanie stimulov, ako napríklad zníženie dane z príjmov a dotačné schémy zamerané na reguláciu pracovných miest, úspešne prispievajú k zmene nedeklarovanej práce na deklarovanú prácu; vyzýva členské štáty EÚ a krajiny Východného partnerstva, aby vypracovali dlhodobý plán s overiteľnými kritériami;

26. nabáda krajiny Východného partnerstva, aby rozvinuli vnútroštátne podmienky na predchádzanie a riešenie problému nedeklarovanej práce s rozsiahlou účasťou zainteresovaných strán vrátane sociálnych partnerov a mimovládnych organizácií;

27. zdôrazňuje, že atraktivita nedeklarovanej práce sa môže účinne znížiť vytvorením transparentných daňových a verejných systémov sociálnej ochrany, ktoré sú prístupné a príťažlivé; vyzýva členské štáty EÚ a krajiny Východného partnerstva, aby vypracovali vnútroštátne stratégie zamerané na dosiahnutie komplexných systémov sociálneho zabezpečenia v súlade s odporúčaním MOP č. 202 o minimálnych mierach sociálnej ochrany a dohovorom č. 102 o sociálnom zabezpečení s cieľom rozšíriť rozsah pôsobnosti na súčasne nepokryté obyvateľstvo v neformálnej ekonomike a primerane riešiť otázku nedeklarovanej práce;

28. nabáda členské štáty EÚ a krajiny Východného partnerstva, aby uzatvorili dvojstranné dohody, najmä v prípade krajín, v ktorých dochádza k trendu vysťahovaleckých a prisťahovaleckých tokov, ktoré v konečnom dôsledku prinášajú nedeklarovanú prácu;

29. vyzýva členské štáty a krajiny Východného partnerstva, aby vytvorili spoločný rámec pre koordináciu sociálneho zabezpečenia s cieľom chrániť práva mobilných pracovníkov na sociálne zabezpečenie;

30. poveruje svojich spolupredsedov, aby postúpili toto uznesenie predsedovi Európskeho parlamentu, Rade, Komisii, podpredsedníčke Komisie/vysokej predstaviteľke Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, Európskej službe pre vonkajšiu činnosť a vládam a parlamentom členských štátov a krajín Východného partnerstva.